

Wiesław Juchacz¹

Zmiana właściwości i składu sądu z uwagi na szczególną wagę lub zawiłość sprawy – zmiany obowiązujące od 1 lipca 2015 roku²

Streszczenie: Właściwość sądu to uprawnienie do rozpoznawania określonej kategorii spraw. Skład orzekający to sędziowie rozpoznający daną sprawę. Kodeks postępowania karnego ściśle reguluje zasady dotyczące właściwości i składu sądu. Odstępstwa od reguł mogą wynikać z przyjęcia szczególnej zawiłości lub wagi sprawy. Przyjęto, że sprawą o szczególnej wadze to sprawa o wyjątkowej doniosłości bądź znaczeniu, a sprawą o szczególnej zawiłości jest sprawa o wyjątkowo skomplikowanym charakterze. W artykule omówiono sytuacje kiedy dochodzi do zmiany właściwości i zmiany składu.

Słowa kluczowe: właściwość sądu, skład sądu, przyczyny odwoławcze, szczególna waga, zawiłość sprawy, rozprawa, posiedzenie.

Changes of court jurisdiction and composition in light of the particular importance or complexity of a case – amendments in force as of 1 July 2015

Summary: A court's jurisdiction is its authority to hear a specific category of cases. The adjudication panel is made up of the judges presiding over a given case. The Criminal Procedure Code strictly regulates the jurisdiction and composition of courts. Deviations from the rules can occur where a case is particularly complex or important. Cases of particular importance are recognised as cases of exceptional significance or meaning, and particularly complex cases means cases of an excep-

---

¹ Dr Wiesław Juchacz – Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy.

² Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 r., Dz.U. 2013, poz. 1247.

tionally complicated nature. This article discusses those situations in which there occurs a change of court jurisdiction and composition.

Key words: Court jurisdiction, court composition, reasons for appeal, particular importance, complexity of a case, hearing, session.

Właściwość sądu to uprawnienie do rozpatrywania określonej kategorii spraw³. Skład orzekający to sędziowie rozpoznających daną sprawę. Skład sądu jest zróżnicowany z uwagi na wiele czynników np. w jakim trybie jest rozpoznawana sprawa, charakteru sprawy, czy dotyczy orzekania na rozprawie czy na posiedzeniu⁴. Właściwość i skład sądu są uregulowane w kodeksie postępowania karnego, a ich naruszenie powoduje wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej (art.439§1 pkt. 2 k.p.k. – nienależyte obsadzenie sądu, art. 439 § 1 pkt. 3 k.p.k. – sąd powszechny orzekał w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekał w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego i art. 439 § 1 pkt. 4 k.p.k. – sąd niższego rzędu orzekał w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu), bądź względnej przyczyny odwoławczej (art. 438 pkt. 1 k.p.k. – obrazę przepisów postępowania jeżeli mogła mieć ona wpływ na treść orzeczenia).

W kodeksie postępowania karnego w rozdziale zajmującym się właściwością i składem sądu zawarto umocowanie upoważniające do zmiany właściwości i składu orzekającego z uwagi na szczególną wagę lub zawiłość sprawy.

Jeżeli chodzi o pierwszą sytuację – zmianę właściwości to mowa jest o niej w art. 25§2 k.p.k. według której „sąd apelacyjny, na wniosek sądu rejonowego, może przekazać do rozpoznania sądowi okręgowemu, jako sądowi pierwszej instancji, sprawę o każde przestępstwo, ze względu na szczególną wagę lub zawiłość sprawy”.

Możliwością zmiany składu zajmują się natomiast uregulowania zawarte w art. 28 § 3 k.p.k., który mówi, że „ze względu na szczególną zawiłość sprawy lub jej wagę sąd pierwszej instancji może postanowić o jej rozpoznaniu w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników” (poprzednie brzmienie „ze względu na szczególną zawiłość sprawy sąd pierwszej instancji może postanowić o rozpoznaniu jej w składzie trzech sędziów”), oraz w art. 30

³ T. Grzegorzcyk, [w:] T. Grzegorzcyk, J. Tylman (red.), *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011, s. 225.

⁴ Tamże, s. 244.

§ 1 k.p.k. stwierdzającym, że „na posiedzeniu sąd orzeka jednoosobowo, chyba że ustawa stanowi inaczej albo ze względu na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę prezes sądu zarządzi jej rozpoznanie w składzie trzech sędziów” (poprzednie brzmienie „na posiedzeniu sąd rejonowy i sąd okręgowy orzeka jednoosobowo. a sąd apelacyjny i Sąd Najwyższy – w składzie trzech sędziów, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej”).

Nowe rozwiązania obowiązujące od 1 lipca 2015 r. wprowadzono więc jedynie w dwóch przepisach: art. 28 § 3 k.p.k. i art. 30 § 1 k.p.k.

Możliwość zmiany właściwości rzeczowej oraz składów orzekających wprowadza wyjątki od obowiązujących reguł. Mogą one mieć zastosowanie tylko wówczas gdy wystąpią procesowe przesłanki na to pozwalające. Kluczem więc do prawidłowego przyjęcia, że takie wyjątkowe sytuacje mają miejsce jest właściwe ustalenie, że sprawa jest szczególnej wagi lub zawzięta.

W oparciu o orzecznictwo sądowe można wskazać kilka kryteriów jakie musi spełniać sprawa, żeby można ją zakwalifikować jako sprawę o szczególnej wadze.

I tak na przykład można stwierdzić, że mamy do czynienia z taką sprawą gdy:

- chodzi o duże grupy społeczne⁵,
- chodzi o uczucia wyznawców dominującej religii⁶,
- jej przedmiotem są czyny, które dotykały mechanizmów funkcjonowania państwa⁷,
- wyjątkowo bulwersuje opinię społeczną⁸,
- osoba sprawcy powoduje skrajne oceny mogące wpływać na nastroje, stosunek do władz lub porządek publiczny⁹,
- dotyczy osób pełniących doniosłe funkcje publiczne¹⁰,

---

⁵ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2004 r., II AKo 27/04, KZS 2004, z. 4, poz. 42.

⁶ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 maja 2009 r., II AKo 58/09, KZS 2009, z. 6, poz. 69.

⁷ Tamże.

⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 marca 2006 r., II AKo 44/06, LEX nr 191769.

⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 lutego 2008 r., II AKo 32/08, LEX nr 410387.

¹⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2003 r., II AKo 190/03, KZS 2003, z. 12, poz. 18.

- dotyczy znacznej wartości mienia publicznego, które było przedmiotem machinacji związanych na przykład z funkcjonowaniem znaczącego organu samorządu terytorialnego¹¹,
- ze względu na osobę pokrzywdzoną – w sytuacji gdy przedmiotem badania będzie ocena motywów i zachowania przedstawiciela władzy ustawodawczej w istotnej społecznie sprawie rozstrzyganej przez wysoki organ państwowy¹²,
- przedmiotem badania będzie sposób funkcjonowania specjalnych grup policji i mechanizm przekazywania informacji niejawnych¹³.

Sprawą o szczególnej wadze nie jest np. pospolite oszustwo w którym mamy nawet do czynienia z kilkaset czy kilka tysięcy osób pokrzywdzonych. Tak zwany medialny charakter sprawy także nie uzasadnia automatycznie przyjęcia, że ma ona szczególną wagę¹⁴.

Mając na uwadze wyżej przytoczone przykłady można przyjąć, że szczególna waga to wyjątkowa ważna doniosłość czy znaczenie sprawy. Mamy z nią do czynienia przede wszystkim wówczas, gdy bądź ze względu na osobę sprawcy, bądź rodzaj zarzucanego mu przestępstwa staje się ona szczególnie bulwersująca i wywołująca emocje wśród szerszej społeczności, często także powodująca skrajne emocje wśród szerszej społeczności, stosunek do władz lub porządku prawnego. Może się ona także przejawiać w jej precedensowym charakterze¹⁵.

Wagi sprawy nie należy utożsamiać wyłącznie z uczestnikami procesu. Powinna ją uzasadniać suma okoliczności podmiotowych i przedmiotowych. Charakter strony procesowej nie powinien stanowić samodzielnego kryterium, wyznaczania właściwości rzeczowej¹⁶.

Analizując orzecznictwo sądowe można także spróbować wskazać przesłanki pozwalające na przyjęcie, że sprawa charakteryzuje się szczególną zawilnością.

---

¹¹ Tamże.

¹² Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 listopada 2007 r., II AKo 275/07, KZS 2008, z. 1, poz. 62.

¹³ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 marca 2004 r., II AKa 20/04, KZS 2004, z. 3, poz. 23.

¹⁴ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 25 czerwca 2008 r., II AKo 87/08, KZS 2008, z. 10, poz. 40.

¹⁵ D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Tom I, Warszawa 2015, s. 173; W. Jasiński, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 106.

¹⁶ J. Kosonoga, *Właściwość ruchoma sądu w sprawach karnych*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s.157–169.

I tak może to mieć miejsce gdy:

- wyraża się ona w aspekcie prawnym jak i faktycznym¹⁷,
- oznacza większy stopień trudności dowodzenia czy rozważenia sprawy, wymagający większej praktyki czy doświadczenia¹⁸,
- występuje sytuacja specjalna, ponadprzeciętna, rzadka i wyjątkowa, wymagająca skomplikowanej operacji myślowej¹⁹,
- przejawia się to w sposobie działania oskarżonych²⁰,
- zebrany materiał dowodowy jest szczególnie trudnym do oceny prawnej, wymagającym rozważenia zwłaszcza opinii różnych biegłych w kilku dziedzinach sztuki, w tym zagadnień kultu religijnego²¹.

Uwzględniając ww. przesłanki można stwierdzić, że szczególna zawiałość to wyjątkowo skomplikowany charakter sprawy, która związana jest przede wszystkim z koniecznością przeprowadzenia wielowątkowego i obszernego postępowania dowodowego, opartego o wiedzę specjalistyczną, oraz rozstrzygnięcia złożonych kwestii prawnych, szczególnie w przypadku kolizji między ustawodawstwem krajowym oraz obcym²².

Obszerność dowodowa sprawy nie może automatycznie oznaczać, że mamy do czynienia ze sprawą szczególnie zawiłą jest to bowiem zupełnie odmienna kategoria spraw. Obszerność może powodować trudności organizacyjne przy rozpoznawaniu sprawy, powodować potrzebę odbycia większej ilości sesji dla zapoznania się z dowodami, a to wysłuchania np. większej ilości oskarżonych czy też świadków. Nie jest to jednak i nigdy nie był powód właściwości sądu wyższego szczebla. Sądy rejonowe rozpoznawały sprawy obszerne, identycznie jak inne, gdy sprawy te należały do ich właściwości zgodnie z domniemaniem kompetencji sądu tego szczebla, a sądy okręgowe rozpoznawały sprawy z niewielką ilością dowodów osobowych, gdy były w nich wyłącznie właściwe. Sprawy obszerne z dużą ilością koniecznych do przeprowadzenia dowodów mogą

¹⁷ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 stycznia 2008 r., II AKo 18/08, KZS 2008, z. 7–8, poz. 88.

¹⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 grudnia 2007 r., II AKo 295/07, KZS 2008, z. 1, poz. 64; Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2003 r., II AKo 190/03, KZS 2003, z. 12, poz. 18.

¹⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 grudnia 2007 r., II AKo 236/07, LEX nr 410405.

²⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2004 r., II AKo 27/04, KZS 2004, z. 4, poz. 42.

²¹ Tamże.

²² D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 172; W. Jasiński, [w:] J. Skiorupka (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 105.

być po prostu czasochłonne, a nie zawiłe lub jak już wcześniej zaznaczono uznane za sprawy o szczególnej wadze.

Skoro przyjmuje się, że rozpoznawanie sprawy przez sąd właściwy na podstawie ustawy jest podstawą praworządności o randze konstytucyjnej (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) to odstąpić można jedynie w sytuacjach wyjątkowych²³. Jedną z nich jest przewidziana w art. 25 § 2 k.p.k. tzw. właściwość przemienna (ruchoma) sądu okręgowego w związku z przekazaniem temu sądowi sprawy należącej do właściwości rzeczowej sądu rejonowego przez sąd apelacyjny. Jedynie na wniosek sądu rejonowego może nastąpić przekazanie sprawy przez sąd apelacyjny²⁴.

Wniosek sądu rejonowego powinien mieć formę postanowienia²⁵. Sąd rejonowy może samodzielnie podjąć inicjatywę złożenia takiego wniosku ale może także o jego złożenie wystąpić strona. Zgodnie bowiem z art. 9 § 2 k.p.k. strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mogą składać wnioski o dokonanie również tych czynności, które organ może lub ma obowiązek podejmować z urzędu. Strony bowiem mają także prawo dokonywać oceny czy występują przesłanki uzasadniające przekazanie sprawy sądowi okręgowemu czyli wypowiadać się, że sprawa ma szczególną wagę lub jest zawiła. Skoro wystąpienie z wnioskiem przez sąd rejonowy o przekazanie sprawy sądowi okręgowemu powinno nastąpić do chwili otwarcia przewodu sądowego to wniosek strony o przekazanie sprawy powinien być złożony najpóźniej do chwili otwarcia przewodu sądowego. Na to postanowienie sądu rejonowego zażalenie nie przysługuje. Postanowienie to wymaga uzasadnienia (art. 94 § 1 pkt 5 k.p.k.)²⁶. Skoro uzasadnienie postanowienia powinno zawierać wszystkie istotne okoliczności, którymi kierował się sąd wdając przedmiotowe orzeczenie a więc przede wszystkim jego podstawę faktyczną i prawną²⁷. Warunkiem przeciw uwzględnienia wniosku jest zaistnienie jednej z dwóch przesłanek wskazanych w tym przepisie – szczególnej wagi lub zawiłości sprawy – co musi być każdorazowo omówione w uzasadnieniu. Przesłanki te mogą też wystąpić łącznie.

---

²³ Zob. np. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2007 r., II AKo267/07, KZS 2008, z. 2, poz. 40; Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 kwietnia 2007 r., II AKo 109/07, KZS 2007, z. 4, poz. 30; Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 października 2003 r., II AKo 179/03, KZS 2004, z. 2, poz. 48.

²⁴ D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 172; T. Grzegorzczak, [w:] *Polskie postępowanie karne...*, dz.cyt., s. 232–233.

²⁵ D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 172.

²⁶ W. Jasiński, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 108.

²⁷ Z. Pachowicz, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 297.

Postanowienie sądu apelacyjnego o przekazaniu sprawy sądowi okręgowemu albo o nieuwzględnieniu wniosku sądu rejonowego nie podlega zaskarżeniu. Wprawdzie zgodnie z art. 35 § 3 k.p.k. na postanowienie w kwestii właściwości przysługuje zażalenie ale w sytuacji gdy sąd ma wyłączona możliwość badania swej właściwości, tak jak to ma miejsce w sytuacji zastosowania art. 25 § 2 k.p.k. nie przewidziano możliwości zaskarżenia tej decyzji²⁸.

Przekazanie sprawy do rozpoznania w trybie art. 25 § 2 k.p.k. jest wiążące do prawomocnego ukończenia postępowania²⁹. Nie można jednak wyjątkowo nie przyjąć sytuacji odmiennej, która może wystąpić gdy w sprawie pojawią się nowe istotne do dokonania ustalenia właściwości okoliczności³⁰.

Skoro przekazanie w w/w trybie ma charakter wyjątkowy to należy podkreślić, że powodem zastosowania tej instytucji nie może być ani „niedouczenie” sędziów sądów rejonowych, ani też przeciążenie ich pracą³¹ oraz powoływanie się na niedostatki natury organizacyjnej, czyli brak „odpowiednio zabezpieczonej” dla przesłuchania świadka koronnego sali rozpraw w danym sądzie rejonowym³².

Jak już wcześniej zaznaczono znowelizowane zostały dwa przepisy dotyczące składu orzekającego.

Nowelizacja art.28§3 k.p.k. polegała na wprowadzeniu możliwości wyznaczenia odmiennego składu orzekającego nie tylko z uwagi na szczególną zawilgość sprawy ale także ze względu na jej wagę oraz na tym, że szczególny skład może mieć postać trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników. Wprowadzenie składu ławniczego w uzasadnieniu projektu zmian tłumaczono koniecznością pełniejszej gwarancji konstytucyjnej określonej w art. 182 Konstytucji RP³³, która generalnie nie powinna pozwalać, żeby udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości sprowadzić na margines³⁴.

²⁸ W. Jasiński, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 109.

²⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 kwietnia 2007 r., II Aka 444/06, „KZS” 2007, z. 11, poz. 46.

³⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 kwietnia 2006 r., II AKz 292/06, „KZS” 2006, z. 7–8, poz. 138.

³¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 sierpnia 2003 r., II AKo 132/03, „OSA” 2004, nr 10, poz. 77.

³² Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 listopada 2003 r., „OSA” 2004, nr 11, poz. 87.

³³ W. Cieślak, [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuley (red.), *Kodeks postępowania karnego. Praktyczny komentarz do zmian*, Warszawa 2015, s. 28.

³⁴ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Kodeks postępowania

Zgodnie z regulacją zawartą w tym przepisie sąd rejonowy albo sąd okręgowy może rozpoznać sprawę w składzie trzech sędziów (zawodowych) lub w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, z uwagi na szczególną zawiłość sprawy lub jej wagę. Wprowadza więc on wyjątki od podstawowych składów sądu, wskazanych w art. 28 § 1 i 2 k.p.k.. W przypadku sądu rejonowego wyjątek ten dotyczy tylko składu podstawowego wskazanego w § 1. Na podstawie § 3 skład sądu rejonowego może zostać rozszerzony ilościowo do trzech osób – trzech sędziów zawodowych albo jednego sędziego i dwóch ławników. W przypadku sądu okręgowego wyjątek odnosi się do składów tego sądu wymienionych w § 1 i 2, ale w różnym zakresie. W wypadku wskazanym w § 1, gdy sąd okręgowy orzeka w składzie jednego sędziego w sprawach o występki należące do właściwości tego sądu, skład może zostać rozszerzony ilościowo do trzech osób – trzech zawodowych sędziów (skład zawodowy) albo jednego sędziego i dwóch ławników (skład ławniczy). Natomiast w sprawach o zbrodnie skład sądu okręgowego wskazany w § 2 może zostać zmieniony tylko rodzajowo przez orzekanie w składzie trzech sędziów (zawodowych)³⁵.

W sprawach o zbrodnie, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego sądu okręgowy zawsze orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników³⁶.

Przewidziane w art. 28 § 3 k.p.k. przesłanki uprawniające do zmiany składu orzekającego w postaci szczególnej zawiłości sprawy lub szczególnej jej wagi mają charakter oceny i pokrywają się z przesłankami wystąpienia przez sąd rejonowy z wnioskiem do sądu apelacyjnego o przekazanie sprawy sądowi okręgowemu w oparciu o art. 25 § 2 k.p.k.

W sprawach należących do właściwości sądu rejonowego wystąpienie jednej z tych przesłanek uprawnia sąd do skorzystania z jednej z dwóch możliwości. Pierwszej przewidzianej w art. 25 § 2 k.p.k. oraz drugiej pozwalającej właśnie na podjęcia się rozpoznania sprawy w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników. Jeżeli się weźmie pod uwagę, że szczególna zawiłość lub waga generalnie oznacza sprawę o skomplikowanym stanie faktycznym i prawnym to można założyć, że w pierwszej kolejności sąd rejonowy powinien wystąpić do sądu apelacyjnego z wnioskiem o przekazanie sprawy sądowi okręgowemu. Jeżeli jednak sąd apelacyjny nie uwzględni wniosku, uznając konsekwentnie nadal, że zachodzi przesłanka szczególnej zawiłości sprawy lub wagi

---

karnego i niektórych innych ustaw, bip.ms.gov.pl/ projekty – aktów prawnych / prawo karne, s. 31.

³⁵ D. Świecki, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 186–187.

³⁶ Tamże.

sprawy, może zastosować art. 28 § 3 k.p.k. nie jest bowiem związany poglądem sądu apelacyjnego w przedmiocie szczególnej zawichości sprawy lub jej wagi³⁷.

Postanowienie sądu o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników może zapaść zarówno na posiedzeniu jak i na rozprawie z tym, że na rozprawie w zasadzie do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego. Ocena z jaką sprawą tj. o jakim stopniu skomplikowania i wadze sąd ma do czynienia powinna przecież zapaść w fazie przygotowania do rozprawy. Nie można także nie doceniać roli jaką dla dokonania prawidłowej oceny stopnia zawichości lub wagi sprawy może odegrać posiedzenie w trybie art. 349 k.p.k. – na którym będzie przecież dokonywana m.in. analiza zgromadzonego materiału dowodowego w celu prawidłowej organizacji przebiegu rozprawy.

Chociaż postanowienie wydane w trybie art. 28 § 3 k.p.k. zapada z urzędu to strona może w myśl art. 9 § 2 k.p.k. wystąpić z wnioskiem w przedmiocie składu orzekającego.

Postanowienie sądu wydane na podstawie art. 28 § 3 k.p.k. nie jest zaskarżalne. Zgodnie bowiem z art. 35 § 3 k.p.k. zażalenie przysługuje na postanowienie w sprawie właściwości. W § 1 tego przepisu mowa jest o tym, że sąd bada z urzędu swą właściwość, a w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekazuje sprawę właściwemu sądowi lub innemu organowi, w § 2 natomiast, że jeżeli sąd na rozprawie głównej stwierdza, że nie jest właściwy miejscowo lub że właściwy jest sąd niższego rzędu, może przekazać sprawę innemu sądowi jedynie wtedy, gdy powstaje konieczność odroczenia rozprawy. W art. 28 § 3 k.p.k. nie ma mowy o przekazaniu sprawy innemu sądowi lub organowi – art. 35 § 3 k.p.k. nie ma więc zastosowania. Na postanowienie wydane w trybie art. 28 § 3 k.p.k. zażalenie byłoby możliwe tylko wtedy gdyby ustawa przewidywała taką możliwość (art. 459 § 2 k.p.k.), a tak nie jest.

Dynamiczny charakter procesu karnego powoduje, że wyznaczony skład rozprawy już w trakcie jej prowadzenia może się okazać wadliwy. Może to wynikać chociażby z ponownej analizy zgromadzonego materiału dowodowego lub być wynikiem aktywności procesowej stron. Zachodzi wówczas konieczność odroczenia rozprawy, wydania postanowienia o wyznaczeniu nowego składu i oczywiście prowadzenia rozprawy przed sądem od początku. Taka sama sytuacja wystąpiłaby także, gdyby po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd rejonowy doszedł do wniosku, że zachodzi konieczność wystąpienia z wnioskiem do sądu apelacyjnego o przekazanie sprawy sądowi okręgowemu.

Skoro zgodnie z unormowaniem zawartym w art. 28 § 3 k.p.k. można postanowić o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego

---

³⁷ Tamże.

i dwóch ławników z uwagi na szczególną zawziętość sprawy lub jej wagę rodzi się pytanie kiedy postanowić o rozpoznaniu w składzie trzech sędziów, a kiedy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników. Wydaje się, że zawziętość sprawy odnosząca się do zagadnień prawnych powinna powodować wyznaczenie składu orzekającego złożonego z trzech sędziów zawodowych. Waga sprawy i zawziętość odnosząca się do ustaleń faktycznych wskazywałaby na wyznaczenie składu jeden sędzia dwóch ławników³⁸.

Drugi wyjątek od zasady przewidzianej w art. 30 § 1 k.p.k. wiąże się z wydaniem zarządzenia przez prezesa sądu o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu w składzie trzech sędziów ze względu na szczególną jej zawziętość lub wagę.

Analiza art. 25 § 3 k.p.k., art. 28 § 3 k.p.k. oraz art. 30 § 1 k.p.k. wskazuje, że decyzje o tym czy dana sprawa jest szczególnie zawzięta lub szczególnej wagi podejmują różne organy. I tak jeżeli chodzi o pierwszy z w/w przepisów czynią to sąd rejonowy składając wniosek oraz sąd apelacyjny, z kolei w drugim w/w przepisie decyzje podejmuje sąd I instancji rejonowy lub okręgowy, w ostatnim natomiast prezes sądu. Jakże więc ważne jest, żeby przesłanki uzasadniające uznanie sprawy za szczególnie zawziętą albo szczególnej wagi były precyzyjnie określone. Nie powinno przecież dochodzić do rozbieżności w dokonywaniu ocen, ponieważ może to powodować wadliwe stosowanie instytucji pozwalających zmieniać właściwość organu rozpoznającego sprawę lub skład orzekający.

Gdy w/w decyzje procesowe nie byłyby przeprowadzone zgodnie z wymogami procedury karnej mogą być podnoszone względne lub bezwzględne podstawy odwoławcze w zależności od wagi i rodzaju naruszeń.

I tak np.:

- W sytuacji gdyby decyzja o wystąpieniu z wnioskiem o przekazanie (art. 25 § 2 k.p.k. – postanowienie), przekazanie sądowi okręgowemu (art. 25 § 2 k.p.k. – postanowienie), zmianie składu (art. 28 § 3 k.p.k. – postanowienie, art. 30 § 1 k.p.k. – zarządzenie) były podjęte w niewłaściwej, nie przewidzianej w kodeksie postępowania karnego formie t.j. zamiast postanowienia byłoby wydane zarządzenie lub odwrotnie to powodowałyby to uchybienie, które można byłoby zakwalifikować do stanowiących względną podstawę odwoławczą (art. 438 § 2 k.p.k.)³⁹.
- W sytuacji gdy na skutek niewłaściwej decyzji sprawa zostanie przekazana sądowi wyższej instancji (okręgowemu) chociaż powinien ją rozpoznać

³⁸ W. Cieślak, [w:] W. Cieślak, K.J. Pawelec, I. Tuley (red.), *Kodeks postępowania...*, dz.cyt., s. 29.

³⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r., II KK 112/10, LEX nr 694532.

sąd rejonowy i druga kiedy na skutek wadliwej decyzji nie zostanie przekazana sądowi wyższej instancji i rozpozna ją sąd rejonowy. W pierwszej sytuacji oczywiście nie dojdzie do wystąpienia względnej podstawy odwoławczej (art. 438 pkt 2 k.p.k.), a w drugiej do bezwzględnej podstawy (art. 439 §1 pkt 4 k.p.k. – „sąd niższego rzędu orzekał w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu”).

- W sytuacji gdy dojdzie do rozszerzenia składu orzekającego na trzech sędziów zawodowych może dojść przy wyznaczaniu składu do naruszenia zasady zawartej w art.351§1 k.p.k. – względnej podstawy odwoławczej (art. 438 § 2 k.p.k.), nie przyjmuje się, że sąd był nienależycie obsadzony a więc naruszenia bezwzględnej podstawy odwoławczej (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.)⁴⁰.

Praktyka wskazuje, że sądy niezwykle rzadko korzystają z uprawnień umożliwiających wystąpienie z wnioskiem o zmianę właściwości oraz zmianę składu orzekającego. Zbadano sprawy karne w okręgu Sądu Okręgowego w Bydgoszczy i okazało się, że w okresie od 2005r do 2015r sądy dwukrotnie występowały z wnioskiem w trybie art.25§2 k.p.k. oraz także dwukrotnie z tym samym okresie zmieniano skład na trzech sędziów zawodowych – art. 28§3 k.p.k.

Czyżby więc nie było spraw, które można byłoby zakwalifikować jako sprawy o szczególnej wadze lub szczególnie zawile? Trudno z tym poglądem się zgodzić. Gdyby wszystkie sprawy były tak oczywiste i łatwe to przecież nie powinno by dochodzić do sytuacji, że wyroki są uchylane i sprawy przekazywane sądowi I instancji do ponownego rozpoznania bądź zmieniane w instancji odwoławczej. To samo dotyczy nadzwyczajnych środków odwoławczych.

Ustawodawca wprowadził przecież te instytucje, żeby w określonych sytuacjach z nich korzystać.

Bibliografia

- Cieślak W., Pawelec K.J., Tuley I. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Praktyczny komentarz do zmian*, Warszawa 2015.
- Grzegorzczak T., Tylman J. (red.), *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2011.
- Kosonoga J., *Właściwość ruchoma sądu w sprawach karnych*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 kwietnia 2006 r., II AKz 292/06, „KZS” 2006, z. 7–8, poz. 138.

⁴⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11, LEX nr 1212390.

- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 maja 2009 r., II AKo 58/09, KZS 2009, z. 6, poz. 69.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2004 r., II AKo 27/04, KZS 2004, z. 4, poz. 42.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 listopada 2003 r., „OSA” 2004, nr 11, poz. 87.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 lutego 2008 r., II AKo 32/08, LEX nr 410387.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 stycznia 2008 r., II AKo 18/08, KZS 2008, z. 7–8, poz. 88.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 sierpnia 2003 r., II AKo 132/03, „OSA” 2004, nr 10, poz. 77.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 8 marca 2006 r., II AKo 44/06, LEX nr 191769 .
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 grudnia 2007 r., II AKo 295/07, KZS 2008, z. 1, poz. 64.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2003 r., II AKo 190/03, KZS 2003, z. 12, poz. 18.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 marca 2004 r., II AKa 20/04, KZS 2004, z. 3, poz. 23.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 listopada 2007 r., II AKo 275/07, KZS 2008, z. 1, poz. 62 .
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2003 r., II AKo 190/03, KZS 2003, z. 12, poz. 18.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 grudnia 2007 r., II AKo 236/07, LEX nr 410405 .
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 10 grudnia 2007 r., II AKo 267/07, KZS 2008, z. 2, poz. 40.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 5 kwietnia 2007 r., II AKo 109/07, KZS 2007, z. 4, poz. 30.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 października 2003 r., II AKo 179/03, KZS 2004, z. 2, poz. 48.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 25 czerwca 2008 r., II AKo 87/08, KZS 2008, z. 10, poz. 40.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 marca 2004 r., II AKo 27/04, KZS 2004, z. 4, poz. 42.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2015.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 r., Dz.U. 2013, poz. 1247.

Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, bip.ms.gov.pl/ projekty – aktów prawnych / prawo karne

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 kwietnia 2007 r., II Aka 444/06, KZS 2007, z. 11, poz. 46.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r., II KK 112/10, LEX nr 694532.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., V KK 322/11, LEX nr 1212390.